

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย โรงเรียนบ้านน้ำสร้างหนองบะ จังหวัดมหาสารคาม ให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาได้ผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การดำเนินงานพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย โรงเรียนบ้านน้ำสร้างหนองบะ จังหวัดมหาสารคาม มีการดำเนินงานการวิจัยเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย โรงเรียนบ้านน้ำสร้างหนองบะ จังหวัดมหาสารคาม และระยะที่ 2 ศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย โรงเรียนบ้านน้ำสร้างหนองบะ จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. สภาพการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย โรงเรียนบ้านน้ำสร้างหนองบะ จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และรายอยู่ในระดับปานกลาง 5 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ในการเผยแพร่การจัดการกิจกรรมของโรงเรียน การมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและเครือข่าย และการเสนอแนะทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการงบประมาณ การบริการงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป

2. ศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย โรงเรียนบ้านน้ำสร้างหนองบะ จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา 2 กลยุทธ์ คือ การประชุมปฏิบัติการและการนิเทศภายใน ปรากฏว่า กลุ่มผู้วิจัยได้ร่วมกิจกรรมที่ 1 กระบวนการมีส่วนร่วมอย่าง โดยใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสอนงาน และการมอบหมายงาน เพื่อให้ครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการฯ มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน และเข้ามามีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่ของตน กิจกรรมที่ 2 การนิเทศภายใน เพื่อเป็นการประเมินว่าหลังจากที่เราได้ดำเนิน

กิจกรรมพัฒนาทั้ง 2 กิจกรรม คณะกรรมการบริหารโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนมากน้อยเพียงใด และเมื่อมีความรู้ความเข้าใจแล้วได้เข้ามามีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่ของตนมากน้อยเพียงใด ดังรายละเอียดตามกรอบแต่ละด้าน ดังนี้

2.1 ผลการดำเนินการพัฒนา ผลปรากฏว่า

2.1.1 การให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียน ตามบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครอง ครู และคณะกรรมการบริหารโรงเรียน พบว่า หลังจากวิทยากรได้ให้ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครอง ครู และคณะกรรมการบริหารโรงเรียนแล้ว คณะกรรมการบริหารโรงเรียนเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองมากขึ้น โดย

2.1.2 บทบาทหน้าที่ของผู้ปกครอง ครู และคณะกรรมการบริหารโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ด้านการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันร่างนโยบาย และ แผนพัฒนาโรงเรียน เพื่อนำเสนอให้เป็นแผนกลยุทธ์สำหรับใช้พัฒนาโรงเรียนต่อไป
- 2) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กเล็กทุกคน ได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัยทุกคนมีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการและสนับสนุนให้เด็กเล็กทุกคนได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน โดยทุกคนได้เสนอแนวทางให้มีการซื้อสื่อและวัสดุที่มุ่งเน้นให้เด็กได้มีความพร้อมตามเกณฑ์มาตรฐาน และร่วมกันสร้างสื่อเพื่อพัฒนาความพร้อมในศูนย์ คือ จัดสนามเด็กเล่นใหม่ และซ่อมแซมเครื่องเล่นที่มีสภาพชำรุดและควรมีการพัฒนาให้บุคลากรทุกคน โดยเฉพาะครูผู้ดูแลเด็ก ให้มีความรู้ในด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก
- 3) ด้านการส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัยทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจตระหนักเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา และสามารถร่วมกันวางแผนในการระดมทรัพยากรเพื่อศึกษามีการประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อระดมความร่วมมือในด้านงบประมาณแรงงาน มาใช้ในการดำเนินกิจกรรมการระดมทรัพยากร ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม
- 4) ด้านการเสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคลและการบริหารทั่วไปโรงเรียน พบว่า ผู้ร่วมวิจัยมีความรู้ ความเข้าใจในด้านการเสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหาร

บุคคลและการบริหารทั่วไปโรงเรียน ดีขึ้นและสามารถเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียน โดยกำหนดไว้ในแผนการดำเนินงานโรงเรียน

5) ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและเครือข่าย พบว่า จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศ ติดตามประเมินผล กลุ่มผู้ร่วมวิจัยมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความมั่นใจมากขึ้น กล่าวแสดงความคิด เสนอแนะแนวทาง วิธีการต่าง ๆ ที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยรับอาสาที่จะเป็นแกนนำการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ด้วยความเชื่อมั่นในแผนที่ได้เป็นผู้ส่วนร่วมวางเอาไว้

2.2 ผลการดำเนินการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา ผลปรากฏว่า

2.2.1 ด้านการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของศูนย์พัฒนาเด็ก ผู้ร่วมวิจัยเสนอนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน เพื่อนำมาเป็นการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียนที่จะใช้ ในปีการศึกษา 2556 ได้อย่างชัดเจน และเหมาะสม

2.2.2 ด้านกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและเครือข่าย กลุ่มผู้ร่วมวิจัยมีการกำหนดรูปแบบการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม และสามารถดำเนินการได้ อีกทั้งมีการกำหนดกิจกรรมที่เป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและเครือข่าย คือ กิจกรรมวันบัณฑิตน้อย และจัดโครงการสานสัมพันธ์บ้านและโรงเรียน

อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่มีความสำคัญที่เหมาะสมสำหรับการนำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย โรงเรียนบ้านน้ำสร้างหนองพะ จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และรายอยู่ในระดับปานกลาง 5 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ในการเผยแพร่การจัดกิจกรรมของโรงเรียน การมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้มีกิจกรรมเพื่อการศึกษา เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและเครือข่าย และการเสนอแนะแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการงบประมาณ การบริการงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป ที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มบุคคลซึ่งส่วนใหญ่ทำหน้าที่ในการจัดการศึกษาซึ่งได้แก่ ผู้ปกครอง ซึ่งส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้างไม่ค่อยมีเวลาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

นอกจากนี้ส่วนใหญ่ผู้ปกครองเห็นว่าตนเองขาดความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เพราะมีการศึกษาต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาจึงทำให้ขาดการประสานงานและร่วมมือกับทางโรงเรียน ในการจัดการศึกษาที่เหมาะสม ทำให้ผลการประเมินการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับ ปานกลาง สอดคล้องกับการศึกษาของวรรณ สุชนันทพส (2547 : 78 – 79) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ปัญหาที่คณะกรรมการสถานศึกษาให้ความเห็นคือ คณะกรรมการสถานศึกษาไม่มีเวลาร่วมประชุม ขาดความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้บริหารขาดความสัมพันธ์กับชุมชน และโรงเรียนมีกิจกรรมมากแนวทางแก้ไข คือ จัดให้ทำ กำหนดการประชุมไว้ล่วงหน้าให้ชัดเจน จัดอบรมสัมมนา เสนอข่าวสารประชาสัมพันธ์ให้ กรรมการรับผู้ ผู้บริหารไปร่วมกิจกรรมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ มีการวางแผนการจัดกิจกรรม ของโรงเรียนร่วมกันและบุคลากรของโรงเรียนให้เกียรติยกย่องเห็นความสำคัญของคณะกรรมการ และแมทธิ และคนอื่น ๆ (Mathie and others. 1997 : 79 - 85) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ที่มี ส่วนได้ส่วนเสียต่อการจัดการศึกษา ผลปรากฏว่า การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการ จัด การศึกษาที่เน้นประสบการณ์ขั้นพื้นฐาน 2 ประการ ได้แก่ การประเมินจากการมีส่วนร่วม และ การศึกษารายกรณีซึ่งชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมจะมีการแสดงออกมาเมื่อมีการประเมิน บางครั้งจะ แสดงออกน้อยกว่าความต้องการอันแท้จริงของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการจัดการศึกษามีหลากหลาย ในการประเมินที่แตกต่างกันออกไป และอเนก บุญทิ (2554 : 117) ได้ศึกษา การพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษาด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พบว่า ผลการศึกษาปัญหาและระดับสภาพปัญหาของคณะกรรมการสถานศึกษา ต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารผู้วิจัย และกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้ทำการศึกษาโดยการจัดทำ Focus Group พบว่า สภาพการปฏิบัติงานและการมีส่วนร่วมในการบริหารของคณะกรรมการ สถานศึกษายังไม่เหมาะสม กล่าวคือ คณะกรรมการสถานศึกษายังมีสภาพของการปฏิบัติงานและ การมีส่วนร่วมในการบริหารอยู่ในระดับน้อย ส่งผลให้โรงเรียนไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร

2. การพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย โรงเรียนบ้านน้ำสร้าง

หนองบะ จังหวัดมหาสารคาม ดำเนินการพัฒนาโดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ การประชุมเชิง ปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม การการสอนงาน การมอบหมายงาน และการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล เมื่อ ครบ 2 วงรอบแล้ว ทำให้ ครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการฯ มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ของตน และเข้ามามีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่ของตน ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งสอดคล้อง กับผลการศึกษาของ อเนก บุญทิ (2554 : 117) ได้ศึกษา การพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาด้าน การมีส่วนร่วมในการบริหาร โรงเรียนบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พบว่า ผลการ

พัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารให้ดีขึ้นผู้วิจัยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาโดยการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงานและการนิเทศ ซึ่งเมื่อเสร็จสิ้นทั้ง 3 กลยุทธ์แล้ว ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่มีส่วนร่วมในการบริหารงานมากขึ้น และเกิดความพึงพอใจในผลสำเร็จของการมีส่วนร่วมที่ทำให้โรงเรียนได้รับการพัฒนา และไรด์เอาท์ (Rideout, 1997 : 3348-A) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management:SBM) ในนิวยอร์ก แลนด์ และลาบราดอร์ โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการศึกษาเข้ามามีบทบาทร่วมในการจัดการศึกษาระดับท้องถิ่น ส่วนมากดำเนินการ โดยตั้งสภาโรงเรียน (School Council) การจัดทำข้อมูลใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน ครู-อาจารย์ ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์ ในค่านางประมาณ หลักสูตร บุคลากร สภาโรงเรียนและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเลย ส่วนครูอาจารย์มีบทบาทร่วมในการจัดการศึกษาเพียงเล็กน้อยและมีขอบเขตจำกัด ส่วนผู้บริหารมีส่วนร่วมมากที่สุดทั้งผู้ปกครองและครู-อาจารย์ มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบและร่วมมือในการดำเนินการจัดการศึกษา และต้องการให้สภาโรงเรียนทำหน้าที่ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานดังกล่าว ไม่ต้องการให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาอย่างรุนแรงแต่ต้องการให้มีการปรับเปลี่ยนแนวดำเนินงาน โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น ตลอดจนต้องการให้มีการกระจายอำนาจในการส่งงบประมาณมายังโรงเรียนโดยตรง มีอำนาจในการบริหารจัดการบุคลากร โดยตรง ตลอดจนการปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น

3. จากการใช้กลยุทธ์ โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศภายใน เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย โรงเรียนบ้านน้ำสร้างหนองบะ จังหวัดมหาสารคาม ให้มีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแล้วนั้น สามารถอภิปรายผล ดังนี้

3.1 จากการใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยจัดกิจกรรมให้วิทยากรให้ความรู้และร่วมกันกับครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการฯ กำหนดแนวทางในการพัฒนาของโรงเรียนหนองบะทำให้ผู้ปกครองร่วมกันเสนอวิธีในการดำเนินงานของโรงเรียนหนองบะได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการประชุมเชิงปฏิบัติการที่ นนทวัฒน์ สุขผล (2543 : 30-31) ให้ความหมายไว้ว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การฝึกอบรมรูปแบบหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ และสามารถนำสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ เพราะการฝึกอบรมวิธีนี้เน้นทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จัดการแก้ปัญหา การหาข้อยุติให้ได้รับประสบการณ์ และเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน จากความหมายการประชุมเชิงปฏิบัติการดังกล่าวมา สามารถสรุปได้ว่าการประชุมเชิงปฏิบัติการ

เป็นประสบการณ์ที่ใช้ในการแก้ปัญหาโดยการประชุมหรือฝึกอบรมทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีความรู้ความเข้าใจ และทักษะทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

3.2 จากการใช้กลยุทธ์การนิเทศภายใน โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้วิจัยดำเนินการ นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการฯ เพื่อให้คำแนะนำ ช่วยเหลือและประเมินผลการมีส่วนร่วม ทำให้ครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการฯ ได้มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองได้รวมทั้งได้เข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ โรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับหลักกระบวนการนิเทศภายในที่ กมล ศิริบรรณ (2539 : 113) กล่าวไว้ว่าการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่า การนิเทศภายใน หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้บริหาร โรงเรียนฐานะของผู้นิเทศ และผู้จัดให้มีการนิเทศกับผู้รับการนิเทศ ซึ่งเป็นบุคลากรในโรงเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในจุดหมายของหลักสูตร

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยโรงเรียนบ้านน้ำสร้างหนองปะจังหวัดมหาสารคาม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม โดยใช้การประชุม เชิงปฏิบัติการ และการนิเทศภายใน เพื่อเป็นการพัฒนาให้ผู้ร่วมวิจัยมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน และเข้ามามีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่ของตน และเข้าร่วมในการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านน้ำสร้างหนองปะ จังหวัดมหาสารคาม มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 การดำเนินการด้านการบริหารการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ควรมีจัดประชุม เชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน และจัดกิจกรรมเพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนอย่างต่อเนื่องและจริงใจ และควรมีการศึกษาดูงานในสถานที่ที่ประสบความสำเร็จแล้ว เพื่อนำมาปรับปรุงศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของตน

1.2 การดำเนินการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรมีการประเมิน นิเทศ และติดตามผล เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานต่อไป

1.3 โรงเรียนควรตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ครอบคลุมทุกด้าน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียน

2.2 การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY